

Reproduïm la conferència que Antoni Castells, ex-conseller d'Economia, va pronunciar a l'acte del Fòrum Empresarial Creiem en Catalunya el passat 22 d'octubre. Castells, que forma part del nou partit MES (Moviment d'Esquerres), afirma que "s'ha acabat el temps d'intentar canviar Espanya".

Sobre economia, política i futur de país

M' agradaria començar aquesta intervenció amb una felicitació i un agraïment. La felicitació està adreçada als organitzadors d'aquest acte. És un encert, en la meua opinió, convocar els empresaris per dir al país "compteu amb nosaltres". Més exactament, "estem amb vosaltres", "som vosaltres". Ho heu estat sempre en els moments importants del país i aquest ho és. I, per descomptat, l'agraïment és per haver tingut l'amabilitat de convidar-me a acompanyar-vos. Per mi és un plaer, i us ho dic ben sincerament, poder-vos adreçar aquestes paraules sobre política, economia i futur de país.

Economia i política, política i economia sempre s'han donat la mà. No veureu ni un sol país del món del qual es pugui dir que la situació política és excel·lent, si l'economia està ensorrada, les taxes d'atur disparades i les empreses cauen l'una darrere l'altra. I tampoc no hi ha cap país on l'economia funcioni si la política és un desastre, les institucions estan podrides i les persones hi han perdut tota la confiança. Recordo que fa vint anys, ara ja més, es deia que Itàlia era un cas excepcional. Que l'economia i la política anaven cada una per la seva banda: l'economia anava bé, malgrat que la política es trobava en un estat de crisi permanent. Però això mai és veritat a mitjà i a llarg termini. I només cal veure són avui l'economia i la política italianes (i com de fons va arribar a estar la política italiana durant l'era Berlusconi).

Per tant, política i economia sempre van juntes, estan lligades, es condi-

Antoni Castells

Catedràtic d'Hisenda Pública a la UB

onen mútuament d'una manera molt forta. Però, a més, van juntes, si voleu, per una raó encara més de fons. Perquè no hi ha cap país del món on el poder polític, l'estat, sigui indiferent a la sort de la seva economia. No n'hi ha cap que no vulgui que el país tingui també poder econòmic. De vegades amb grans campsionals nacionals, de vegades amb una xarxa sòlida i gruixuda de mitjanes empreses. És igual, els models són diversos. Però no hi ha cap estat que no treballi per tenir un país que també pesi en termes econòmics i financers. I al revés, no hi ha cap país on les empreses i els protagonistes de l'economia no sàpiguen fins a quin punt el poder polític, el poder de l'estat a través dels seus instruments de tot tipus, de les lleis, les regulacions, les institucions, el pressupost, no hi ha cap país, com dic, on les empreses no sàpiguen que aquest poder és vital per a la seva sort i la de l'economia.

Catalunya és un cas ben clar d'aquesta estreta vinculació entre política i economia. Quan al tombant del segle XIX al segle XX sorgeix el catalanisme polític, ho fa, en gran part, com una reacció de la societat catalana davant de la incapacitat de l'Estat espanyol per atendre les necessitats d'aquesta societat. Vicens Vives, Jordi Nadal, Josep Fontana, i altres, per descomptat, ens han explicat molt bé el lligam entre el sorgiment del catalanisme polític i

les característiques específiques de la societat catalana. D'una societat industrial, burgesa i obrera, que necessitava escoles de formació, comunicacions, trens i carreteres, electrificar i comunicar el país, ports. Que necessitava també instruments per canalitzar el conflicte social. En fi, tot allò que l'Estat espanyol de la darrereria del segle XIX era incapaç de proporcionar-li.

De manera que, si voleu, aquesta vinculació entre economia i política ve de lluny a casa nostra. I es manifesta en una doble dimensió. Una de negativa: un Estat espanyol, el poder polític, incapaç de fer allò que convenia al territori econòmic que estava al capdavant de l'economia espanyola. L'altra manera en què es manifesta és extremament positiva: la societat catalana reacciona a aquesta incapacitat de l'estat fent política. Aixecant el projecte del catalanisme polític. Un projecte que persegueix el poder polític necessari per fer allò que convé a la societat catalana. Per això, el corrent central del catalanisme polític, aquest catalanisme polític que sorgeix al tombant del segle XIX al segle XX, persegueix dos objectius, i els vol assolir a la vegada: aconseguir l'autogovern (i, afegeixo, reconeixement nacional) per disposar d'instruments de poder propis i, alhora, transformar l'Estat espanyol. És més, estar al capdavant de la transformació de l'Estat espanyol. Repasseu la història i veureu com durant cent cinquanta anys, no hi ha hagut cap iniciativa seriosa de transformació de l'Estat que no hagi sortit de Catalunya. De manera, que durant més de cent cinquanta anys, l'agenda bàsica del corrent central del catalanisme polític, ha contingut dos objectius: aconseguir el reconeixement de la singularitat del país, i a la vegada, implicar-se activament en el destí de l'Estat espanyol.

El catalanisme polític és un moviment transversal. És un projecte nacional i, com a tal, vertebrador i integrador. Dóna

cohesió i ofereix un horitzó polític compartit al conjunt del país. L'empresariat hi ha jugat sempre un paper cabdal. Durant moltes dècades (això ho explica molt bé Fontana) la societat civil (i molt destacadament l'empresariat) van complir un paper de substitució d'allò que l'estat hauria de fer i no feia. Catalunya no seria el que és si els empresaris no haguessin tingut un compromís amb el país que anava, va, molt més enllà del que era estrictament la responsabilitat empresarial. Probablement sense aquest compromís, que transcendeix l'àmbit de l'empresa, avui no tindríem el modernisme, ni nombroses col·leccions d'art, ni el Liceu, ni el Palau de la Música, ni l'hospital de Sant Pau.

Però, compte, no voldria reduir el catalanisme només a l'aspecte econòmic. No es tracta tan sols de tenir poder polític perquè ens fa falta per raons econòmiques. No és només una qüestió instrumental. El catalanisme polític és sobretot l'expressió de la voluntat nacional de la nostra societat. Sense la fèrria voluntat de ser de què parlava

Vicens Vives, tot això seria ben poc. És més, sense la capacitat de 'construcció de nació' (*nation building* que diem en anglès) que sempre ha caracteritzat aquest projecte polític no seríem on som. És a dir, sense aquest poder gairebé màgic que té aquest país per fer que els seus fills, tots ells, vinguin d'on vinguin i parlin la llengua que parlin, facin seves, com el primer, les aspiracions nacionals del nostre poble. Les aspiracions nacionals del país, del seu país, el país que fan seu perquè saben que és el país dels seus fills. Aquest és un fet extraordinari que no deixa de sorprendre, enutjar i desconcertar el nacionalisme espanyol: la capacitat de fer catalanistes (patriotes, si voleu, una mica emfàticament) que te aquest país. Però així és i així hem de tractar que sigui sempre. I mai no farem prou per entendre que aquest és un tresor inapreciable que hem de saber preservar.

El projecte polític del catalanisme respon, doncs, en primera instància, a les mancances de l'Estat. A allò que hauria de fer i no fa. Però, ah!, si

hagués estat només això. Els problemes de Catalunya amb l'estat espanyol no són només de mancances, sinó de model. No és només que no faci allò que ens convindria. Per desídia, incapacitat, inadaptació, incompetència o per la raó que sigui. El problema va més enllà: el model d'Espanya, i en especial el model econòmic espanyol, inspirat, impulsat, implementat per l'Estat espanyol, al llarg de dècades, és un model simplement contrari als interessos econòmics de Catalunya. De la mateixa manera que la història del catalanisme és la història d'una societat a la recerca de poder polític, el disseny de l'Estat espanyol ha estat, com a mínim des de fa tres segles, el de fer de Madrid, del centre, de la capital política i militar, també capital econòmica. Ha estat el disseny d'acumular al poder polític i militar, el poder econòmic.

Per això, l'Estat espanyol no ha estat mai un àrbitre neutral en la rivalitat entre Barcelona (paràbola de tot Catalunya) i Madrid, ni ha acceptat la realitat d'aquesta bicapitalitat *de facto*

JORDI PLAY

Antoni Castells, en primer terme, després d'haver pronunciat aquesta conferència al Fòrum Empresarial Creiem en Catalunya.

Antoni Castells, en la seva època de conseller d'Economia, parla amb el llavors president, Pasqual Maragall.

que els fets s'obstinen a mostrar. Els instruments de l'Estat han estat, estan, al servei, d'un model radial, centralista, basat en Madrid, impregnat de nacionalisme espanyol pertot arreu. Personalment, no estic gens segur que aquest sigui el millor model per a Espanya. Però, en fi, aquesta és una qüestió que hauran de decidir els espanyols. Ells sabran. El que és segur és que aquest model no és el que convé a Catalunya.

Aquesta és, benvolguts amics, la història d'Espanya. I també, per descomptat, la de Catalunya. Ara ens trobem en un d'aquells moments en què, en molts aspectes, sembla com si la història es repetís. Cal llegir el llibre de Francesc Cabana (*Espanya, un pes feixuc*) per comprovar fins a quin punt alguns dels esdeveniments que vivim en aquests temps, i que ens semblen insòlits, extraordinaris, inversemblants, s'assemblen com una gota a una altra a episodis de fa més d'un segle. Persones tan poc sospitoses de radica-

lisme com el general Prim, o Guimerà, o Guillem Graell (secretari general de Foment!) deien coses que serien titllades pels mitjans del nacionalisme espanyol amb qualificatius no gaire diferents dels que utilitzen cada dia per referir-se als fets que vivim avui.

Però les coses no són mai iguals. Ho són i no ho són. Hi ha corrents persistents, molt de fons, però també fets nous i circumstàncies molt diferents. De manera que m'agradaria fer unes breus reflexions sobre velles i noves qüestions en relació amb el tema que ens ocupa: el país, la seva voluntat de ser, el compromís del món empresarial i la necessitat de tenir el poder polític necessari per fer la Catalunya que volem.

En primer lloc, al meu entendre, estem al final d'un cicle del catalanisme polític, que ha durat més de cent cinquanta anys, durant el qual la seva agenda bàsica, com he dit abans, contenia dos grans objectius: aconseguir l'autogovern i liderar la transformació de l'Estat espanyol. El fracàs del pro-

cés estatutari i la sentència del Tribunal Constitucional, que certifica el trencament del pacte constitucional, donen lloc a un fet que és nou de totes totes, un fet que no s'havia esdevingut en cent cinquanta anys: la irrupció majoritària del sobiranisme en el corrent central del catalanisme polític. Des d'aquest moment, entre els objectius del catalanisme polític deixa de figurar-hi la voluntat de transformació de l'Estat espanyol, un objectiu que havia estat central. El projecte encapçalat per Pasqual Maragall significa a la vegada la culminació i l'esgotament d'aquest disseny. Mai no havíem anat tan lluny en l'intent de canviar Espanya. L'EAC del 2006 volia trobar un marc adequat, per descomptat, per a l'autogovern i el reconeixement nacional de Catalunya. Però era, alhora, una proposta per a Espanya. Una proposta de transformació de l'Estat espanyol. No ens en vam sortir. Espanya ens va dir que no té cap interès a ser canviada, i menys des de Catalunya. Amb Espanya hem

de pactar-hi. Sigui quina sigui la sortida del conflicte, haurem de pactar-hi, fins i tot si és la independència. Però crec que s'ha acabat el temps d'intentar-la canviar.

En segon lloc, hi ha Europa. Aquest és un factor decisiu, determinant. El catalanisme sempre ha estat europeïsta, genuïnament europeïsta. Vull dir, no només preocupat per veure de quina manera les institucions europees tractaven la nostra llengua, la nostra cultura o les infraestructures que ens fan falta (que són, sens dubte, qüestions molt importants), sinó que ha anat més enllà: des de sempre, s'ha sentit implicat activament amb la causa de la construcció política europea. Ha comprès sempre que tot el que sigui transferir poder polític de Madrid a Brussel·les és positiu per a les nostres aspiracions nacionals. Aquesta ha estat una constant del catalanisme i així ha de continuar essent. I una de les coses que no hauríem de parar de dir és que sigui quina sigui la resolució del conflicte actual, no concebem la sortida de la UE i de la zona euro. Tots aquells que creiem que avui ens correspon a nosaltres, i només a nosaltres, decidir el nostre futur, hauríem d'afegir immediatament que contemplem aquest futur com una realitat de sobirania compartides i indissociablement lligat a la construcció de la unió política europea. Sí, ja ho sé, algú diu "volem ser-hi, però com hi són Dinamarca o Holanda". Molt bé. Llavors, per evitar malentesos, cal que cada vegada que proclamem la nostra aspiració al màxim poder polític, immediatament afegim aquest compromís de ferro amb una Europa unida políticament.

En tercer lloc, han canviat els termes de la relació amb l'Estat i ha canviat també la mateixa geografia del poder econòmic dins de la realitat espanyola. Ara no ens trobem davant d'una Espanya agrària i retardada, com era la de finals del segle XIX, ni amb un Madrid, *villa y corte*, plena de buròcrates i cortesans. Avui Madrid és un poder econòmic que rivalitza en molts camps, i en alguns ens supera, amb el poder econòmic de Catalunya. Avui les nostres empreses han de competir en mar obert, i no tenen un mercat protegit pel poder polític. De manera que el paper de l'Estat és molt més important

“L'Estat espanyol no ha estat mai un àrbitre neutral en la rivalitat entre Barcelona i Madrid, ni ha acceptat aquesta bicapitalitat”

i determinant. Els territoris competeixen entre ells, i per estar en aquesta competició és indispensable disposar d'instruments polítics per poder fer allò que ens convé. Això vol dir que el biaix de l'Estat espanyol a favor d'un model econòmic que no és el que ens convé, la seva arbitrarietat en la rivalitat Barcelona-Madrid, té unes conseqüències molt més serioses del que podrien ser en altres moments. Encara que pugui semblar una paradoxa, en l'època de la globalització econòmica és més necessari que mai tenir poder polític.

I finalment, quart fet nou, avui tenim democràcia i som a Europa. De manera que veig bastant improbable que el conflicte Catalunya-Espanya es resolgui pel mètode habitual, que, com vostès deuen saber, consistia a bombardejar Barcelona cada quaranta anys, com han recordat recentment eximis nacionalistes espanyols de diferents costats de l'espectre polític. Certament, el que no ha canviat és la propensió de l'Estat

espanyol a tractar de resoldre aquest conflicte per la via de la imposició i no per la del pacte. Ni tampoc la seva dificultat, gairebé intrínseca, per pactar i després complir el que s'ha pactat. Però, en fi, així són les coses. Aquesta vegada hi ha Europa i democràcia. Per tant, ho tindran més difícil per resoldre el conflicte de la manera habitual.

Tot això ens hauria d'encoratjar i enfortir. Mai no havíem estat davant d'unes circumstàncies tan favorables per encarar de la millor manera per als nostres interessos el conflicte amb l'estat espanyol. Ara bé, aleshores hauríem de fer les coses ben fetes. Hauríem de ser conscients que, poques vegades com aquesta, els responsables de les nostres derrotes, seríem nosaltres mateixos, com deia el president Tarradellas. Resulta sorprenent com aquesta frase, que pot semblar una *boutade*, és aplicable en tan nombroses ocasions. I és que té la virtut de recordar-nos quina és la topografia real del conflicte polític. De recordar-nos que nosaltres, els que compartim les aspiracions nacionals de Catalunya, estem en un mateix costat de la taula i l'adversari en l'altre i que si pot farà tot el possible per impedir-nos la victòria. És cert que aquesta màxima ens fa més difícil justificar les derrotes recurrent a l'expedient de donar la culpa al contrari i que ens recorda una veritat

JORDI PLAY

Antoni Castells cedeix la paraula a l'economista Germà Bel en acabar la seva conferència al Fòrum Empresarial Creiem en Catalunya, el passat 22 d'octubre.

JORDI PLAY

incòmoda: que en cada moment i en cada circumstància no hem de buscar excuses per no ser exigents i donar el millor de nosaltres mateixos.

La Declaració d'Independència dels Estats Units enuncia el que qualifica de veritats evidents per elles mateixes. Som en altres temps, el llenguatge ha canviat, i tampoc no hi ha a la vista gegants com Jefferson, Adams i Franklin que trepitgin la terra. De manera que més modestament, sense parlar de veritats evidents per elles mateixes, potser valdria la pena que en l'hora present tractéssim d'extreure algunes lliçons de la història. La història és l'ADN, el codi genètic dels pobles. Els pobles que l'obliden solen repetir els mateixos errors i van de derrota en derrota. Per tant, convindria que no oblidéssim algunes coses.

La primera és no convertir les victòries en derrotes. Algunes vegades aquest país sembla tenir una fascinació irresistible per la derrota. Però la història d'aquests darrers anys és la història d'un èxit. Després del fracàs del procés estatutari, aquest país hauria pogut sortir adolorit, frustrat, derrotat, capcot, resignat. No ha estat així. Va saber alçar-se. El progrés que s'ha produït des de l'11 de setembre de 2012 en el grau de maduració i mobilització nacional és extraordinari. La capacitat de les forces polítiques per traduir aquest fet en uns objectius polítics determinats ha estat raonablement positiva. La no celebració de la consulta amb tots els

ets i uts, com hauríem volgut, el dia 9 de novembre, no és un fracàs. És una etapa més en un pols que continua i ha de continuar, i el que és important és fer el necessari per guanyar-lo.

I per això, cal no confondre's d'adversari. L'adversari no és el que s'asseu al nostre costat de la taula, sinó el que tenim davant. És amb ell amb qui tenim el conflicte. Ara bé, aquest país també sembla tenir una fascinació insalvable per considerar adversari el que tenim més a prop. Deu ser perquè pensem

“La història d'aquests darrers anys és la història d'un èxit. Després del fracàs de l'Estatut, el país hauria pogut sortir capcot”

que és el que pot quedar-se la nostra cadira. La història també ens diu fins a quin punt aquest país moltes vegades és caïnita, autodestructiu. Un país destrossat pel tacticisme i, deixeu-m'ho dir, la falta de visió d'estat, la falta de mirada de llarga volada. I, finalment, la història també ens diu quantes i quantes vegades el país s'ha deixat portar pel rampell, l'acceleració en el moment inadequat. Aquesta és una batalla de *longue haleine*, que diuen els francesos, de llarga durada. No la guanyarem per anar més de pressa quan no toca.

Repassem el nostre passat i veurem quantes vegades hem caigut en el mal de l'esbravada i després el retrocés. Aprenem les lliçons de la nostra història i tractem d'evitar els errors.

Ara sí que acabo. I ho vull fer tornant a dir unes paraules sobre el paper de l'empresa i l'empresari en el nostre país. Sempre he cregut en la importància de la complicitat bàsica que hi ha d'haver entre el món de la política i el món empresarial. Complicitat no vol dir promiscuïtat, ni relacions inconfessables. Per contra, crec en la complicitat a la llum del dia per compartir plegats una ambició de país i per treballar per fer-la possible. Els països són grans, progresen i funcionen quan aquesta complicitat hi és. I no funcionen, quan no hi és. Complicitat fent cadascú la seva feina. Els polítics governant i assegurant la bona administració dels afers públics. I els empresaris tractant que les seves empreses siguin les més competitives i eficients. Un país és gran quan té un gruix empresarial potent i competitiu, capaç de competir en mar oberta i arribar a tots els racons del món.

Complicitat, sí; confondre llibretes, no. Ni els polítics s'han de dedicar a fer negocis amb la política, ni els empresaris a prendre decisions de govern. Però la complicitat és bàsica. La complicitat per compartir objectius de país. I també, deixeu-m'ho dir, la responsabilitat del món empresarial envers la societat de la qual forma part, que va més enllà del món de l'empresa. Jo admiro aquells països en els quals la història, els museus, els grans equipaments, les universitats, et parlen constantment del llegat de la petjada empresarial. Catalunya n'és un.

I encara admiro més aquells països en què els protagonistes més actius de la societat, els polítics, els empresaris, els sindicalistes, els professionals, els universitaris, els artistes, els científics, els creadors d'opinió, són capaços de compartir els grans objectius de país. Són capaços de crear una gran ambició de país. El nostre país ha sabut fer-ho en els grans moments de la seva història, i per això van ser grans. És difícil imaginar pocs moments com el que vivim que facin més necessària aquesta complicitat estreta al servei d'una gran ambició de país.